

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 3. oktobra 1857.

Kako češpljeve drevesa množiti in rediti?

(Dalje.)

Zvedeni sadjorejci mlade češpljeve izrastke izkoplejo, jih močno obrežejo in v drevesnice (vertne šole) presajajo.

Res, da tukaj drevesca zaredé več ali menj čverstih koreninic, in ker jih več senca ne pokriva, dobijo tudi bolje in terdnejo skorjo. To ravnanje s češpljevimi drevesci ni slabo, in zasluži, da bi se ga kmetovavci bolj poprijemali. Da je pa pri ti reji tudi dovolj napak, ne gré tajiti, in te napake so večidel te le:

a) Ako se še tako skerbno češpljevi izrastki skopljejo in presadé, jih začne vendar le že prvo leto več klaverno medleti in hirati, menda zató, ker niso tako ukoreninjeni kakor druge drevesca; zato se morajo izkopati, potem se pa v drevesnici napravi več praznih prostorov. Če bi se pa drugo leto na te prostore druge češpljice sadile, bi jih že bolj odrašene s svojo senčo dušile, kar bi jim v rasti precej škodovalo.

b) Če se tudi nekatere drevesca v drevesnici dobro ukoreninijo, jih je med njimi vendar le nekoliko, ki vedno hirajo, in se morajo vsako leto iz sadišča pometati.

c) Dostikrat pusté sadjorejci stare češplje, čeravno prav po malem rodé, le zato rasti, da leto za letom iz njih korenin nekoliko izrastkov od njih dobé. Nekteri še močne češplje prav nizko pri tléh posekajo, da iz korenin več izrastkov poženejo.

Iz vsajenih košic, če se le po vodilih sadjoreje prav posejejo in pozneje tudi prav obdelujejo, se gotovo tudi bolj češplje izredijo kakor iz izrastkov.

Češpljeve košice se sejejo po navadi redko po razorih, ali pa v vlažne brazde in precej gostó v rahlo, precej pešeno drevesno gredo, že v jeseni, k večem pol pavca globoko. Semenice, ki so spomladi iz košic pribodle, ne gré nikakor čez leto s plevélom prerašenih pušati, v suši jih je tudi dobro večkrat z vodó, če je ravno lužnica, škropiti. Drugo spomlad se drevesca, ko so že kot slamnate bilke debele, v na novo prekopane grede, po kakih 6 pavcov saksebi, potem ko so se jim serčne korenine nekoliko prikrajšale in versički za kakšne 3 ali 4 pavce prirezali, kakor se po navadi kapus sadi, v luknje s kakim količem napravljene posadijo, in prav dobro zalijejo. To zalivanje se prvih 6 tednov, in tudi še pozneje, če je treba, ponavlja. Razun tega se morajo drevesca čez poletje pridno pléti, in zemlja, kjer rastejo, rahljati, da bolj spešno rastejo in se bolj ukoreninijo. Potem se ali v jeseni tistega leta, ali pa drugo spomlad po 2 čevlja narazen v drevno sadiše presadé, in od tukaj čez 5 ali 6 let tjé posadijo, kjer jim je prostor namenjen, da bodo vedno ostale.

Pri češpljevih semenicah se dá rast jako pospešiti, če se namreč, ko so iz zemlje pririle, in imajo po 4 do 6 peresic, presadé v dobro prerahljano zemljo po kakih 6 pavcov saksebi, kakor je bilo že gori omenjeno. Tako ravnam jez večidel z vsemi drevesci; toda le pri češpljevih semenicah, ki poredi ne kalijo, in nekatere med njimi še le drugo leto iz zemlje pricimijo, je enako zgodnje presajenje

težko in negotovo, ker se jih veliko pokvari in pokončá. Zato jih pa tudi prvo leto na njih mestu stati pustim, in se jih nikakor ne dotaknem. Če bi pa na ti gredi, iz ktere so se po enem letu stare semenice izkoplele, drugo leto še nekatere drevesca iz zemlje prikazale, se skupej v kako gredico posadé, ali pa se pri prekopenji, posebno, če niso za rabo, brez vsega usmiljenja uničijo.

Prednosti poprej popisane presajenja češpljevih semenic so te le:

- Po presajanju dobé češpljeve drevesca že v imenovani rastlinski gredi prav lepe in goste korenine, ktere
- bodo po dvojnem presajanju in pravem uku drevoreje še lepše.
- Ko so se sčasoma tretjič presadile in sicer tjé, kjer zmeraj ostanejo, so že tako lepo ukoreninjene, zdrave in krepke, da gotovo brez vse druge posaditve krepko in čversto rastejo in dolg terpež obetajo, zato pa tudi vse koreninine izrastke deleč prekose.

Take češpljeve drevesca so najkoristniše, in gotovo koristneje kakor cepljenke; zakaj pomnoženja češpelj s cepljenjem ne morem iz lastnih skušinj nikakor prav za prav priporočevati, ker cepljene češplje malo kadaj dobro storé; zato pa sadjorejci češpelj radi ne cepijo. Le tam pa tam se pri prijatlih sadjoreje, toda le poredkoma, kaka cepljena češplja ali sliva narajma.

Ravno tako ima tudi reja iz košic sémtertjé dovolj protivnikov, kteri izrastke veliko več obrajtajo od semenic, in pravijo:

1. Da izrastejo brez vsega obdelovanja iz izrastkov veliko prej lepe in čverste češpljeve drevesa, kakor iz košic, posebno iz starejih in čverstejih drevesc. Res je, da košice marsiktero leto po malem kalijo, in še te, ki ozelenijo, prepočasi rastejo, potem takem izrastki veliko prej sad obrodijo, kakor drevesca iz košic zarejene, če jim sadjorejec še tako streže.

2. Iz izrastkov, kteri se le od najžlahnejih in najboljših češpelj jemljejo, si kmetovavec tudi najboljši in najžlahnejši sad zaredi, kteri je dvakrat več vreden od druge izreje. Semenice donšajo večidel le mnogoversten sad: ene debel druge droban, zopet druge okusen ali pust, nekatere zgodenj, druge pozno zrel; z eno besedo tako različen sad, da se je čuditi, kako zamorejo sadjorejci semenice več obrajtati kakor izrastke. (Konec sl.)

Jezikoslovne drobtinice.

„Krajna“, „Krajnsko“, „Krajnjsko“; nikdar pa ne „Kransko“ ali pa celó „Kranja.“

Krajna ima ime od „kraj“, kar je lahko umeti, če se spomnimo na nekdanje čase, ko so še Terst in še dalje proti Vlaškemu šteli h Kraju. Krajna je bila na meji Italije ali Vlaškega, kakor je dandanašnji Horvatija na meji Turčije ali pa Austrije in se zato zove vojaška granica, akoravno je prav za prav ondot li reka Una granica. Na Valvazorjevo dokazovanje, da je ime Carnia spremenjeno v Crania ali Krajn, Krain, po prestavi čerk ni dru-

zega reči kakor: „umgekehrt ist auch gefahren.“ Ime Krajna je očitno krajnsko ali slovensko, in se še sèm-tertjè na Krajnskem najde. Krajnsko okoli Hin, Ambrusa in Strug se imenuje Suha Krajna, po nemški „Dürrenkrain“, to je tisti kraj Krajne, ki posebno pomanjkanje vode terpi. Prebivavci Suhe Krajne se imenujejo Suhi Krajnci (Dürrenkrainer.)

Ko sem bil leta 1832 na Pivki v službi in sem po odrašenih otrocih spraševal, kje da so, sem pogostoma čul: „Ta in uni služi v Krajni.“ To sem napek umel in menil, da vsi v mestu Krajnju (Krainburg, Crainopoli) služijo, ter sem se čudil, da so šli vsi tako deleč služiti. Vsi od manjšega do večjega so mi začeli razlagati, da se v Krajni imenuje v Cerknici in vse proti Ljubljani, kar drugot imenujejo Krajnsko ali Krajnska dežela. Na to sem jim rekel: „Kaj niste tudi vi, ki ste domá, v Krajni ali Krajnski deželi, ali niste tudi vi Krajnci?“ Odgovorili so mi, da oni niso Krajnci, in da njih deželica ni Krajna ali Krajnsko. Rekel sem jim: Kako se pa vendar ta kraj od Šneperskega gojzda proti Terstu imenuje? Odgovor je bil: „To je naša dežela, ki nima nobenega posebnega imena.“ Moj namen ni tû razlagati, zakaj se ti Krajnci ne spoznajo za Krajnce.

Namesto „Krajnec, Krajnsko, Krajn (Krainburg)“ bi pa bilo tudi prav pisati Krajnjec, Krajnje, Krajnsko, Krajnj. Če je pred *n* čerka *j* kakor je v „Krajnc, Krajnsko, tudi za ta *n* radi v izgovarjanji *j* stavimo n. pr. od zdaj: zdanje namesto zdajno; od kraj: krajnje, skrajnje, namesto krajno, skrajno; od raj rajnjak ali celó rajnk. Kranja namesto Krajna pa ne gré pisati ali izgovarjati; ime Kranja slišati bi se vsi smejali kateri kaj „od Anžeta Kranja“ vedó, ki je bil okoli Doba znan. Kranja tudi nihče naši deželi ne pravi, ampak vsak razločno pravi Krajna, kdor za to ime vé; ker „kraj“ je korenina, „na“ pa izobraživni zlog. Izobraživno „nja“ je najti v nekterih družih besedah. Krajna ni priloga od krajnji-nja-nje, ampak pervobitno ime (ali lastno ime) kakor n. pr. krajevna.

Oblika „Kranjsko“ mi je bila najpred na gorenski strani Krajnskega znana postala, preden sem Dolence poznal, ali se iz bukev je naučil. Oblika „Kransko“ sama odpade, ko vémo, od kod ima Krajnsko svoje ime.

Požencan.

Greški sv. ogenj.

Iz dnevnika gosp. grofa H. d'Harnoncoura.

Prebiraje ta dnevnik sem zadel na čertico, katero sem se namenil priobčiti, da vidijo naši braveci nekoliko, kako se v sv. deželi, v zibeli človečanstva, kjer se je naš Izveličar rodil, dandanašnji godí. Reči še moram samo popred, da sv. grob in nekaj drugih sv. mest v Palestini ni samo katoliško-kerščanska lastnina, ampak polovica gre tudi greškim staroverskim, z rimsko cerkvo nezjedinjenim kristjanom. Kakor sem bral v dnevniku, se pa katoličani in staroverci često kavsajo zavoljo posestva téh sv. krajev.

Kako neumno delajo staroverci ondi, naj kaže toraj sledeča iz dnevnika posneta čertica o greškem sv. ognju, katero tudi slavnoznaní Alban Stole poterduje.

V Jeruzalemu na véliko saboto 1855.

— — Danes ob dveh smo vidili neumnost greškega ognja. Ni verjeti, kako dalječ fanatizem in zarobljenost segati more. Cerkev je bila natlačena z ljudmi, kateri so strašno kričali in tulili, noroglavčaste in nespodobne burke uganjali. Posebno neka truma skoro čisto golih možakov je bila kakor od vruga posedena in vsi so z divjim hrupom in skakljanjem kakor bezumni okoli sv. groba letali, na to se kmali topli, kmali štupo-ramo okoli nosili. Nekteri so bili v bele perte zaviti in nosili so jih kot merlice okoli. Hotli so

namreč s tem naznamvati, kako so Jezusa v grob položili. Nosili so tudi bandero s Kristusovo podobo okoli i. t. d., meni pa se je vse to le zasmehovanje in poruganje sv. vére zdelo. Te nespodobnosti so terpele celo uro, in turški vojaki, katerih je mnogo ondi čuvalo, so jedva divje trume le nekoliko pokrotili, in to so le z vlečcom ali kavčukom dosegli. Na to se je začela procesija greških duhovnov, katero je vodil arhimandrit v vsem svojem lišpu. Šel je potem v kapelico sv. groba, iz ktere se sv. ogenj skoz vže zato pripravljeno luknjo podája. Jaz sem bil ravno tej luknji nasproti in sem mogel toraj vse lahko viditi. Greki imajo prazno véro, da sv. ogenj z nebes pride in da ga Jezus prižge. Zeló važno in znamenito jim je toraj, kdo da popred ogenj dobi. Vsak možk in vsaka ženska ima veliko breme vošenih sveč pri sebi, da si jih s sv. ognjem ožgó.

Hipoma vstane čuden in strašen hrup in vse se je tišalo proti luknji. Nekteri so bili v stanu roke noter poriniti. Ni mogoče, si misliti, kako so se ljudje butali, tergali, kavsali in derli, tako da sem celó nektere glave vse kervave vidil. Sadaj še en duhoven v posebni obleki, „duhoven sv. ognja“ imenovan, z vélikim trudom do luknje pritiši in dene roko v njo, katero kmali z gorečim svečnim šopom nazaj potegne. Ta šop sveč je bil z železno mrežo obdan zato, da bi nikdo tû svoje sveče prižgati ne mogel. Letal je sadaj z razkodranimi lasmi skoz kričečo derhal, ogenj v roki visoko deržaje. To je prvi ogenj, ktereга rusovski car dobi. Pripovedovali so mi, da s tem pervim ognjem prav dobro barantajo in za-nj tisoč in tisoč piastrov dobijo. Najpervi ogenj obderži arhimandrit, da ž njim sveče i. t. d. greške cerkve prižiga.

Sramota in žalost je bila viditi starčka, ki je od duhovnega spletene sive lase in sivo brado imel, vertoglavcu jednakega iz groba leteti, serdito okoli sebe mahaje, da bi nikdo ognja ne izderl. Ko bi turški vojaki ne bili za-nja špalirja naredili, bi mu menda bilo njegove časti vkljub v tesnoti hudo šlo. Sedaj pa se je še le šment unel! Oni, ki so pri luknji stali, so si iz nje svoje sveče prižgali in sadaj je izderl jeden drugemu ogenj iz rok in vse se je valjalo, lasalo in teplo. Nekteri so si z ognjem brado, lica, persi, noge, roke i. t. d. žgali, misleči, da po tem so zoper bolezní zavarovani. Tepenje je zmirom hujše prihajalo in na zadnje so sopet turški vojaki mogli trume vmiriti. Nekteri niso popred dali mirú, da so bili z bodakom celó ranjeni. Posebno je veliko opeklin moglo biti, kajti je vse v ogenj segalo in si ga iz rok pihalo. Nar bolj grozno bilo je viditi ženske, ktere so svoje nedra izdirale in pekle in nerodovitne so celó ogenj na sramožljivi del devale! Jaz sem bil od tega tako osupnjen, da se mi je jelo po glavi mešati in da me je slabost obšla. Čisto žalosten sem postal. Tû kaj takošnega viditi, si nisim mislil. In glejte, Greki so vendar kristjani ne pa Karaibi! Če bi kdo brez vére v Jeruzalem prišel in ta dan v našo cerkev šel, on bi se gotovo mahomedanstva, ne pa keršanstva poprijel!

Kratkočasno berilo.

Kapitan Terbuhovič in Ruskinja.

Med Moskvo in Petrogradom v vasi Metrovici smo bili nastanjeni mi Ličani in Otočani na prednjih stražah. V tej vasi sim bil jaz v eni hiši, kjer ni bilo domačih nobenega drugega, kakor ena velika baba. V stanici je bil kip božje porodnice, h kateremu jaz brez kakega drugega namena pristopim in rečem: „sveta Bogorodica, pomagaj mi!“

Moja baba, te besede slišati, mi hitro odgovori: „Mati Bogorodica ne pomagat jednu šelmu.“

Na te besede se jaz obernem k babi in rečem; „Draga mamka, zakaj bi meni božja mati ne pomagala, in zakaj sem jaz šelma?“